

УДК 342.4+342.52

DOI: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2018.30.132898>

О. М. Бориславська, канд. юрид. наук, доцент
Львівський національний університет імені Івана Франка
Кафедра конституційного права
вул. Січових Стрільців, 14, Львів, 79000, Україна

ПАРЛАМЕНТАРИЗМ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ МОДЕЛІ КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ: ДОКТРИНАЛЬНІ ОСНОВИ ТА СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

Стаття присвячена аналізу ключових доктрин та особливостей сучасної системи парламентаризму в умовах європейської моделі конституціоналізму, а також викликів, з якими вона зіткнулася.

Ключові слова: парламентаризм, конституціоналізм, європейська модель.

Постановка проблеми. Наявність низки серйозних проблем, пов'язаних із функціонуванням в Україні органу законодавчої влади, сьогодні є загально визнаною. В одному із останніх рішень Конституційного Суду України (у справі про засади державної мовної політики) констатується факт системних порушень конституційної процедури при ухваленні закону, що й стало формальною підставою для визнання його неконституційним. Проте, порушення процедур – це лише наслідок глибинних проблем національного парламентаризму, зумовлених особливостями національної політико-правової системи з усіма її складовими (у тому числі правовою культурою).

Поряд із цим, не слід упускати того факту, що парламентаризм в Україні функціонує у рамках більш загальної системи – конституційної системи державного правління або ж системи конституціоналізму європейського зразка. Відтак, закономірності розвитку європейської моделі конституціоналізму і парламентаризму, як одного з її елементів, суттєво впливають на відповідні суспільні відносини у нашій державі. З огляду на це, для вирішення національних проблем функціонування органу законодавчої влади, важливо враховувати загальні закономірності, виклики та тенденції розвитку парламентаризму в умовах цієї моделі. Лише їх врахування разом із глибоким аналізом національних особливостей сприятиме вирішенню сучасних проблем парламентаризму в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Варто зауважити, що питання парламентаризму досліджувалися багатьма українськими вченими-правниками, зокрема Ю. Г. Барабашем, В. І. Борденюком, А. З. Гергіною, Г. С. Журавльовою, В. С. Журавським, В. М. Кампом, М. І. Козюброю, О. В. Марцеляком, В. Ф. Погорілком, Ю. М. Тодикою, О. Ф. Фрицьким, В. М. Шаповалом, Л. Ф. Юзьковим. Проте парламентаризм як елемент європейської моделі конституціоналізму ще не був предметом окремого наукового дослідження.

Відтак, **метою цієї статті** є аналіз ключових доктрин та особливостей сучасної системи парламентаризму в умовах європейської моделі конституціоналізму, а також викликів, з якими вона зіткнулася.

Виклад основного матеріалу. Доктрина конституціоналізму передбачає існування у державі конституційної системи правління, що є системою суб'єктів, інститутів, форм, засобів та методів правління, заснованих на ідеях свободи, верховенства права, демократії та обмеженого правління. Інституційною гарантією функціонування такої системи є принцип поділу державної влади на гілки, кожна із яких відповідальна за виконання відмінних функцій та «забезпечує рівність і справедливість у владних діях» [1, 11]. У європейській моделі конституціоналізму конституційні системи правління засновані на моделі гнучкого поділу державної влади, що передбачає досить широкі повноваження законодавчої влади, яка відповідальна за формування уряду та здійснює контроль за

його діяльністю. Така система взаємовідносин між вищими органами державної влади є змістом парламентаризму, що є ключовим елементом конституційних систем правління європейських держав.

Так, переважна їх більшість мають правління парламентського типу: із 28 держав – членів Європейського Союзу 19 мають суто парламентські форми правління, 8 – змішані (в більшості – з перевагою парламентських форм) і лише Кіпр – президентську; серед інших держав, що територіально охоплюються європейською моделлю конституціоналізму, є членами Ради Європи та не є членами ЄС, переважають змішані форми правління [2].

Як у парламентських державах, так і змішаних республіках, парламенти виконують дві ключові функції: законотворення та формування уряду з подальшим контролем за його діяльністю. Саме від діяльності законодавчого органу залежить наявність чи відсутність реальних можливостей здійснювати управління державою та реалізовувати внутрішню і зовнішню політику. Парламенти приймають необхідне законодавство, затверджують програми діяльності урядів, зрештою, беруть участь (а переважно – відіграють ключову роль) у визначенні персонального складу уряду. Поряд із цим, загрози надмірної концентрації влади, а відтак, і потреба в конституційних засобах стримування (обмеження) влади, в таких державах стосуються саме парламенту (а не глави держави, як у президентській республіці). Щоправда, можливість концентрації влади парламентом, а точніше – парламентською більшістю, – не єдина проблема, пов'язана із функціонуванням конституційних систем, заснованих на парламентаризмі. Не менш серйозні із них пов'язані із проблемами представництва.

Саме концепція політичного (народного) представництва є доктринальною основою парламентаризму. Її зміст по-різному трактується, починаючи від Едмунда Берка, Джона Стюарта Мілля, Алберта Дайсі і до сучасних авторів [3]. Не вдаючись у доктринальні дискусії з приводу тонкощів природи представництва (представництво волі чи інтересів більшості, правління більшості чи організованої меншості, верховенство парламенту чи його рівність з іншими гілками державної влади і т. ін.), зауважимо, що безспірною ознакою представницького правління є функціонування представницьких органів, які у процесі своєї діяльності репрезентують інших (залежно від прихильності до тієї чи іншої концепції – виборців, громадян, народ, більшість і т.д.).

Представницьке правління, таким чином, передбачає: по-перше, вільні та альтернативні вибори, в результаті яких парламентар наділяється представницькою владою; по-друге, періодичну змінність представників (депутатського корпусу); по-третє, вільне здійснення представниками функцій представництва та відповідний захист для його гарантування (зокрема, за допомогою парламентських імунітетів); по-четверте, відповідну структуру представницького органу та виборчу систему, що забезпечують різні «зрізи» представництва (представлюваних інтересів, соціальних груп і т. ін.).

Для того, щоб воля, влада чи інтереси (залежно від обраної концепції представництва) тих, кого представляють, були відображені адекватно, представники повинні визначатися на основі виборів. Причому, вибори повинні бути вільними (виборці мають віддавати свої голоси без тиску, на основі власного волевиявлення) та альтернативними (виборці повинні мати можливість обирати з-поміж різних варіантів: кандидатів чи політичних програм). Оскільки сучасні демократичні системи засновані на представницькому правлінні, свобода виборів є одним із ключових критеріїв визначення рівня демократичності держави (зокрема, в Індексі демократії «Economist Intelligence Unit»).

У Кодексі належної практики у виборчих справах сказано, що «вибори, які відповідають спільним для європейської спадщини засадам, на які оперте справді демократичне суспільство, мають провадитися з дотриманням таких основних норм: виборче право має бути загальним, рівним, вільним і прямим при таємному голосуванні. Крім того, вибори мають провадитися регулярно» [4]. Тут варто зауважити, що принципи загального, рівного, прямого виборчого права та таємного голосування загалом реалізовані в країнах з європейською моделлю конституціоналізму (окремі проблеми є загальновідомими, проте

кардинального впливу на результати волевиявлення вони не здійснюють). В той же час, забезпечення принципу вільних виборів зіштовхнулося із новими викликами.

Як вказується у Кодексі, цей принцип охоплює «вільне формування виборцем своєї думки й вільне вираження цієї думки, тобто вільну процедуру голосування й точну оцінку отриманих результатів» [4, 26]. При цьому, основна увага звертається на обов'язок держави та її органів бути безсторонніми (зокрема в питаннях використання засобів масової інформації, агітації, проведення мирних зібрань, фінансування партій та окремих кандидатів), а також на проблему підкупу виборців. Для усунення таких загроз у Кодексі запропоновано досить детальні рекомендації щодо національного виборчого законодавства. Загалом, більшість держав із європейською моделлю конституціоналізму дотримуються цих вимог (це може бути підтверджено місцем цих країн у рейтингу «Індекс демократії», одним із п'яти критеріїв якого якраз є «вибори та політична багатоманітність»).

Проте, протягом останніх років з'явилася нова проблема, пов'язана із зазіханнями на «вільне формування виборцями своєї думки» та систематичного впливу на неї, причому не тільки з боку внутрідержавних суб'єктів, але й іноземних країн. Йдеться про вплив на вибори за допомогою інтернет-ресурсів, у тому числі – соціальних мереж, масштаби якого в окремих країнах визначили перебіг виборчих кампаній та, за даними деяких експертних центрів, результати виборів загалом. Як вказується у доповіді міжнародної організації Freedom House, онлайн-маніпуляції та тактика дезінформації протягом 2017 року відіграли важливу роль на виборах принаймні 18 країн. Використання платних коментаторів та політичних ботів для поширення пропаганди набуло глобального характеру; наслідки використання цих методів є потенційно руйнівними для демократії та громадянської активності [5].

Якщо проблеми гарантування вільних виборів шляхом чесного підрахунку голосів, врегулювання питань агітації, забезпечення безсторонності державних органів і т.ін. переважно притаманні країнам молодій демократії, то вплив на вибори за допомогою інтернет-ресурсів та соцмереж присутній і в країнах з усталеними демократичними традиціями. Так, експерти довели вплив застосовуваних інформаційних технологій на виборах до Бундестагу 2017 року [6].

Важливою вимогою представницького правління є періодична змінність парламентарів, що забезпечується встановленим строком повноважень парламентів та можливістю їх дострокового розпуску. Парламентські системи правління залежні від парламентських виборчих циклів, адже формування нового складу уряду переважно потребує нового складу законодавчого органу. Відтак, чотири та п'ятирічний строки повноважень парламентів встановлюють часові рамки таких циклів. Варто зауважити, що переважна більшість однопалатних парламентів європейських держав та нижніх палат двопалатних парламентів мають чотирирічний строк повноважень, який вважається оптимальним для реалізації політичної програми уряду та не є загрозливим з точки зору надмірної концентрації повноважень.

Дострокове припинення повноважень парламентів в умовах парламентаризму є звичною практикою, адже це один із двох можливих способів формування нового складу уряду у разі втрати довіри до чинного з боку парламентської більшості (в деяких ситуаціях вдається переформатувати парламентську коаліцію та сформувати новий уряд, проте це радше є винятком). Поряд із цим, доктрина представницького правління заперечує можливість відкликання депутата виборцями, що розглядається як зазіхання на вільне здійснення парламентарем функцій представництва, що також є умовою його функціонування.

Відкликання депутата як складова імперативного мандата притаманне делегованій концепції представництва, що була поширена в період Середньовіччя, коли представники міст у парламенті під час їх визначення (обрання) отримували чіткі інструкції, від яких не могли відступати, в іншому випадку вони втрачали свій мандат [7, 886-912]. Сучасна концепція конституціоналізму основою представницького мандату вважає на-

род, який є джерелом легітимності та суверенітету, відтак парламентар є представником усього народу та не зв'язаний імперативом з виборцями свого виборчого округу.

Що стосується практики європейських держав у питаннях відкликання депутатів, то така відсутня. Конституції низки держав прямо забороняють імперативний мандат (ст. 53 Конституції Андорри; ст. 67.2 Конституції Іспанії; ст. 67 Конституції Італії; ст. 59 Конституції Литви; ст. 27 Конституції Франції; ст. 38.1 Основного Закону Німеччини; ст. 74 Конституції Хорватії). Лише у деяких кантонах Швейцарії громадяни можуть вимагати відкликання кантонального уряду, парламенту або будь-якого кантонального чи муніципального виборного органу. Проте, по-перше, це не стосується федерального парламенту; по-друге, на практиці цей інститут не застосовується та вважається застарілим [8]. Крім того, інститут відкликання депутатів існує в Україні та стосується лише депутатів місцевих рад, а також існує можливість керівного органу політичної партії припинити повноваження депутатів, які вийшли із її парламентської фракції чи не увійшли до неї, що була піддана гострій критиці з боку Венеційської комісії [9]).

Важливою умовою представницького правління є репрезентативність парламенту. Сучасна концепція парламентаризму ґрунтується на довірчій моделі представництва, яка, на відміну від делегованої, передбачає, що парламентарі відстоюють загальний (спільний) інтерес, а не окремі інтереси своїх виборчих округів (за моделлю делегованого представництва, навпаки, депутат діє як агент, строго обмежений мандатом свого довірителя) [10, 16]. У відомій промові до виборців Бристолу Едмунд Берк зазначив: «Парламент не є з'їздом представників різних і ворожих інтересів, які вони змушені підтримувати як агенти та адвокати проти інших агентів та адвокатів, а скоріше розсудливими зборами одного народу з одним інтересом як одного цілого» [11]. Поряд із цим, сам парламент в умовах демократії має бути репрезентативним з точки зору представлення різних інтересів та якомога ширшого кола соціальних груп. Така репрезентативність забезпечується відповідною структурою законодавчого органу, а також застосовуваними виборчими системами.

З-поміж усіх держав, що територіально охоплюються європейською моделлю конституціоналізму, третина має двопалатні парламенти, верхні палати яких репрезентують суб'єктів федерацій (Австрія, Бельгія, Боснія і Герцоговина, Німеччина, Швейцарія), регіони в регіоналістичних державах (Італія, Іспанія) чи найкрупніші територіальні одиниці унітарних держав (Ірландія, Нідерланди, Польща, Румунія, Франція, Чехія). Така структура парламентів забезпечує територіальне представництво, поряд із загальнонаціональним, що здійснюється нижніми палатами.

Варто зауважити, що бікамеральні системи присутні у всіх федераціях, а також у регіоналістичних державах та в низці унітарних країн. Зрозуміло, що у невеликих за розміром державах із незначною кількістю населення, відсутня потреба в існуванні верхньої палати парламенту, хоча деякі із них (Швеція, Фінляндія, Угорщина, Болгарія) мали бікамеральні системи протягом певних періодів власної історії, а Угорщина та Болгарія регулярно дискутують можливість їхнього відновлення. Крім того, брак верхньої палати вимагав від цих країн створення «альтернативних органів для представництва усієї різноманітності економічних, культурних та соціальних інтересів» [12]. В унітарних державах потреба в двопалатному парламенті виникає, як правило, в умовах широкої децентралізації; тоді верхня палата парламенту виконує роль своєрідного майданчика для діалогу між центром та самостійними регіонами.

Що ж стосується однопалатних парламентів, досягти такого представництва можливо за допомогою застосування відповідних виборчих систем, які мають однаково виявляти та втілювати у персональному складі парламентів різні «зрізи» інтересів (волі) виборців (народу, суспільства). У країнах з європейською моделлю конституціоналізму застосовуються різновиди пропорційної та змішаної виборчої системи, що мають на меті максимальне відображення волевиявлення виборців у складі сформованого шляхом виборів законодавчого органу (лише у Франції на виборах до Національних Зборів застосовується мажоритарна виборча система в одномандатних округах) [13]. Цілям тери-

торіального представництва відповідає «прив'язка» списків кандидатів до певних територіальних округів, які часто формуються на основі державно-територіального устрою.

Важливою доктринальною проблемою парламентаризму є питання про межі здійснюваної парламентами влади. Ключову роль у його вирішенні відіграють дві концепції: парламентського суверенітету та обмеженого правління. За доктриною парламентського суверенітету, сформульованою Альбертом Дайсі ще у 1885 році, парламент має право «приймати будь-який закон, а жоден орган чи особа не вправі відхилити чи скасувати прийняті ним закони» [14, XIII]. Виходячи із такого розуміння ролі парламенту, британська модель конституціоналізму не передбачає існування органу конституційної юрисдикції.

На відміну від доктрини парламентського суверенітету, концепція обмеженого правління передбачає, що діяльність парламенту та прийняті ним акти повинні відповідати конституції, що є об'єктом контролю з боку органу конституційної юрисдикції. Разом із цим, у низці сучасних країн континентальної Європи доктрина парламентського суверенітету була і залишається поширеною, у них відсутній спеціалізований орган конституційного контролю (Данія, Ісландія, Норвегія, Фінляндія, Швеція) чи взагалі заперчується можливість конституційного контролю конституцією (Нідерланди). Проте таке верховенство парламенту сьогодні має лише умовний характер, а його акти є об'єктом судового контролю у випадках порушення основоположних прав людини на предмет відповідності конвенційним нормам, яким зазвичай кореспондують відповідні положення національних конституцій.

Все-таки, у переважній більшості країн, що охоплюються європейською моделлю конституціоналізму, переважає концепція обмеженого правління, за якою влада парламенту не є абсолютною, а обмежується на підставі конституції з метою реалізації її цінностей, передусім – основоположних прав людини. Діяльність органів конституційної юрисдикції спрямована на запобігання парламентському свавілля, гарантування дотримання парламентами конституційних норм, принципів та процедур.

Висновки. Сутність парламентаризму як елементу конституціоналізму (в умовах європейської моделі) полягає у тому, що сформований на основі вільного волевиявлення виборців представницький орган – парламент – на засадах періодичної змінності здійснює законодавчу функцію, а також приймає участь у формуванні виконавчої влади та контролює її діяльність. За таких умов законодавча та виконавча гілки влади не розділені жорстко, як в умовах конституційної президентської держави, а перебувають у постійному взаємозв'язку. З одного боку, такий підхід до організації конституційних систем дозволяє уникнути надмірної концентрації влади в руках однієї особи – глави держави, проте з іншого – пов'язаний із низкою викликів та потенційних загроз.

По-перше, за такої системи важливе значення має реальний представницький характер парламенту, так звана «якість представництва». Крім проблем, пов'язаних із структурою парламентів, порядком проведення виборів, застосовуваними виборчими системами, гарантіями незалежності депутатів і т.д., що впливають на репрезентативність парламентів, не менш важливе значення на практиці має зниження активності громадян, що проявляється у їх неучасті у виборах. Ця проблема у європейських державах набула глобального характеру, що поставило на порядок денний питання про кризу системи представництва. ПАРЕ, яка присвятила цій проблемі низку резолюцій та рекомендацій, пов'язала проблему низької явки на виборах із зростаючим розчаруванням та байдужістю до політики, особливо серед молодших поколінь, що призводить до «втрати довіри до демократії» та зростаючому «розриву між політичними інституціями та громадянами» [15].

Низька участь громадян у виборах, з одного боку, свідчить про проблеми у системі представництва, а з іншого – призводить до її делегітимації. Вихід із цієї ситуації можливий або через відновлення довіри громадян до інституцій представницького правління (передусім – політичних партій, які є зв'язуючою ланкою між громадянами та державою,

парламенту та інших представницьких органів, парламентарів тощо), або за рахунок ширшого використання інструментів прямої демократії.

По-друге, система парламентаризму, порівняно із конституційним президенталізмом, за якого виконавчу владу очолює глава держави, допускає незмінність керівника уряду, протягом кількох виборчих циклів (до прикладу, Ангела Меркель безперервно обіймає посаду Федерального канцлера Німеччини з 2005 року, Віктор Орбан – Прем'єр-міністра Угорщини з 2010 р.) В державах із сильним Конституційним Судом та усталеними конституційними традиціями, така система менш схильна до надмірної концентрації влади, проте, перенесена в постсоціалістичні умови низки європейських держав молодій демократії, така система проявляється по-іншому, демонструючи свої негативні сторони (прикладом можуть бути події в Угорщині [16] [17] [18]).

По-третє, в умовах європейської моделі конституціоналізму парламентаризм може ефективно виконувати роль ключового елементу конституційної системи правління лише в тому випадку, коли влада парламенту реально обмежена органом конституційної юрисдикції, а підконтрольної йому виконавчої влади – судам. В іншому випадку, що підтверджується досвідом низки постсоціалістичних держав, конституційна система розбалансовується, парламентська більшість, а на практиці – партія, що її контролює, отримують владу, обмежену дуже умовно, часом прагнучи до зняття всіх, у тому числі конституційних, обмежень.

Так, після здобуття за результатами виборів більшості у парламентах, політичні партії у низці держав практично невідкладно розпочали рух на концентрацію влади, передусім – на встановлення контролю за судовою владою. Такий наступ на незалежність судової влади, до прикладу, мав місце у Колишній Югославській Республіці Македонія, у Польщі (де протягом травня-червня 2017 року парламент ухвалив три закони, що мали на меті проведення судової реформи, та які спеціальний доповідач ООН назвав такими, що створюють серйозну загрозу не тільки незалежності судової влади, але й поділу влади [19]).

В деяких країнах парламентська більшість практично відразу після виборів розпочинає процедури внесення змін чи прийняття нових конституцій, що може свідчити або про бажання невідкладно проводити давно назрілі реформи, які потребують змін конституційного тексту, або ж про відсутність бажання бути зв'язаними конституцією (колишня Югославська Республіка Македонія (2015 р. після парламентських виборів 2014 р.), Угорщина (2011 р.). Адже роль конституції якраз і полягає в обмеженні державної влади, недопущенні її надмірної концентрації та державного свавілля. Досвід низки постсоціалістичних країн свідчить про те, що переважає саме другий варіант.

Список літератури

1. Аллан Т. Р. С. Конституційна справедливість. Ліберальна теорія верховенства права [Текст] / Аллан Т. Р. С. / пер. Р. Семків/ – К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – С. 11.
2. Бориславська О. М., Різник С. В. Організація державної влади в сучасному світі: конституційно-правова енциклопедія [Текст] / Бориславська О. М., Різник С. В. – Видання друге стереотипне. – Львів: ПАІС, 2013. – 456 с.
3. До прикладу: Hanna Fenichel Pitkin. The Concept of Representation. – [Текст] Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 1967.
4. Кодекс належної практики у виборчих спорах. Керівні принципи та пояснювальна доповідь, Страсбург, 30 жовтня 2002 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2002\)023rev-ukr](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2002)023rev-ukr).
5. Report «Freedom on the Net 2017: Manipulating Social Media to Undermine Democracy», Freedom House, 2017 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://freedomhouse.org/article/new-report-freedom-net-2017-manipulating-social-media-undermine-democracy>.
6. Соцмережі та результати виборів у Німеччині // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dw.com/uk/соцмережі-та-результати-виборів-у-німеччині/a-40717646>.
7. Holden Alice M. The imperative mandate in the Spanish Cortes of the Middle Ages American Political Science Review [Текст] vol. 24 no. 4, November 1930, pp. 886-912.
8. CDL-AD(2009)027, Report on the Imperative Mandate and Similar Practices, Strasbourg, 16 June 2009// [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2009\)027-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2009)027-e).

9. CDL-AD(2003)019, Opinion on three Draft Laws proposing amendments to the Constitution of Ukraine; CDL-AD(2005)015, Opinion on the Amendments to the Constitution of Ukraine; adopted by the Commission at its 63rd plenary session (Venice, 10-11 June 2005) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2005\)015-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2005)015-e).
10. Hanna Fenichel Pitkin. The Concept of Representation. [Текст] – Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 1967. – P. 16.
11. Edmund Burke. Speech to the Electors of Bristol, 3 November 1774 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.econlib.org/library/LFBooks/Burke/brkSWv4c1.html>.
12. CDL(2005)059rev, Report on Second Chambers in Europe. «Parliamentary complexity or democratic necessity?», VENICE COMMISSION, Strasbourg, 26 November 2006 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL\(2006\)059rev-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL(2006)059rev-e).
13. CDL-AD(2015)001, Report on Proportional Electoral Systems: the Allocation of Seats Inside the Lists (open/closed lists), Strasbourg, 23 March 2015 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2015\)001-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2015)001-e).
14. Dicey A. V. Introduction to the Study of the Law of the Constitution [Текст]. – Indianapolis: Liberty Classics, 1982. – 435 p.
15. State of human rights and democracy in Europe, Resolution 1547 (2007), PACE // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17531&lang=en>.
16. European Parliament resolution of 10 June 2015 on the situation in Hungary (2015/2700(RSP)) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2015-0461+0+DOC+XML+V0//EN;europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2015-0227+0+DOC+XML+V0//EN>.
17. European Parliament resolution of 16 December 2015 on the situation in Hungary (2015/2935(RSP)) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2015-0461+0+DOC+XML+V0//EN;europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2017-0216+0+DOC+XML+V0//EN>.
18. European Parliament resolution of 17 May 2017 on the situation in Hungary (2017/2656(RSP)) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2017-0216+0+DOC+XML+V0//EN>.
19. Statement of 27 October 2017 by the UN Special Rapporteur Mr Diego García-Sayán // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=22313&LangID=E>.

Стаття надійшла 25.05.2018 р.

Е. М. Бориславская, канд. юрид. наук, доцент
Львовский национальный университет имени Ивана Франко
Кафедра конституционного права
ул. Сечевых Стрельцов, 14, Львов, 79000, Украина

ПАРЛАМЕНТАРИЗМ В УСЛОВИЯХ ЕВРОПЕЙСКОЙ МОДЕЛИ КОНСТИТУЦИОНАЛИЗМА: ДОКТРИНАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ И СОВРЕМЕННЫЕ ВЫЗОВЫ

Резюме

Сущность парламентаризма как элемента конституционализма (в условиях европейской модели) заключается в том, что, сформированный в результате свободного волеизъявления избирателей, представительный орган – парламент – на основе периодической сменности осуществляет законодательную функцию, а также принимает участие в формировании исполнительной власти и контролирует ее деятельность. При таких условиях законодательная и исполнительная ветви власти не разделены жестко, как в условиях конституционного президентского государства, а находятся в постоянной взаимосвязи. С одной стороны, такой подход к организации конституционных систем позволяет избежать чрезмерной концентрации власти в руках одного лица – главы государства, однако с другой – связан с рядом вызовов и потенциальных угроз.

Статья посвящена анализу ключевых доктрин и особенностей современной системы парламентаризма в условиях европейской модели конституционализма, а также вызовов, с которыми она столкнулась.

Ключевые слова: парламентаризм, конституционализм, европейская модель.

O. M. Boryslavska, Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor
Ivan Franko National University of Lviv
the Department of Constitutional Law
Sichovykh Striltsiv Street, 14, Lviv, 79000, Ukraine

PARLIAMENTARISM IN THE CONDITIONS OF THE EUROPEAN MODEL OF CONSTITUTIONALISM: DOCTRINAL BASIS AND MODERN CHALLENGES

Summary

The essence of parliamentarism as an element of constitutionalism (in the conditions of the European model) is that a representative body, formed by the free expression of the will of voters – parliament – exercises a legislative function on the basis of periodic variability, and also takes part in the formation of the executive power and controls its activities. Under such conditions, the division of the legislative and executive branches of government is not rigid as in the constitutional presidential state; conversely they are in constant interconnection. On the one hand, such an approach to the organization of constitutional systems avoids excessive concentration of power in the hands of one person – the head of state, but on the other – is associated with a number of challenges and potential threats.

The article is devoted to the analysis of key doctrines and peculiarities of the modern system of parliamentarism in the conditions of the European model of constitutionalism, as well as the challenges it is faced.

Key words: parliamentarism, constitutionalism, European model.